

Петрук Оксана,
*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України, Україна*

Petruk Oksana,
*Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D),
a senior researcher Department of Primary
Education named after Oleksandra Savchenko of the Institute of Pedagogy
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Ukraine*

ВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

VERSIFICATION AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF STUDENTS' SPEECH ABILITIES

Abstract. The publication presents versification as an effective tool for developing students' speech and intellectual abilities. The author considers versification as a system of exercises that form and develop children's ability to express themselves in poetic form, as well as show literary talent. Work on versification is carried out in several stages. It gives children the opportunity to experience the joy of creativity.

Keywords: versification, verse, creativity, development, observation, speech abilities.

Одне із пріоритетних завдань сучасної школи – це забезпечення всебічного розвитку дитини як особистості, плекання її здібностей і талантів. Це завдання суголосне з концепцією формування мовної особистості ХХІ століття, яка успішно реалізує себе в реальному спілкуванні, комунікації, а також безпосередньо пов'язане з головною метою навчання української мови, що полягає у формуванні комунікативної компетентності – здатності ефективно користуватися мовою і володіти вміннями з усіх видів мовленнєвої діяльності для задоволення особистих потреб у навчанні та повсякденному житті.

Зорієнтованість сучасної освіти на особистість, на розвиток кожної дитини відповідно до її здібностей і фізичного стану висуває завдання зробити урок не лише продуктивним, але й цікавим, таким, що запалить іскорку допитливості в очах дитини, збереже стійку увагу, зародить бажання навчатися. Урок рідної мови має стати для кожного учня джерелом творчих сил, часом самовираження і

розкриття своїх емоцій, пошуків відповідей на запитання, що бентежать, реалізації можливостей, здібностей, таланту, активної участі у творчих звершеннях, бо тільки реалізація власної особистості приносить людині справжнє задоволення.

Одним із ефективних засобів, що активізує мислительну діяльність на уроці, сприяє естетичному розвитку дитини, виявляє і розвиває мовленнєві та інтелектуальні здібності, впливає на формування творчої особистості, є віршування або версифікація («від лат. *versus* – вірш і *facio* – роблю) – мистецтво виражати свої думки у віршованій формі; ... сукупність норм та принципів версифікаційної майстерності» [1, с. 133]. Розглядаючи версифікацію крізь призму методики навчання рідної мови, ми розуміємо її як систему вправ і завдань, націлених на формування та розвиток здібностей учнів висловлювати думки у віршованій формі. Проведення роботи з версифікації сприяє виявленню в дітей хисту до художньої творчості та літературного таланту.

Оскільки не кожна людина має природну обдарованість і схильність до літературної діяльності, то виконання завдань з версифікації ми розглядаємо передусім як надану дітям можливість відчути радість творчості, а не виховання майбутніх письменників. Система вправ з версифікації сприяє розвитку спостережливості, пам'яті, уяви, інтуїції – тих складових, котрі необхідні для будь-якої діяльності.

Перший етап роботи з версифікації починається зі спостереження за римами. Після знайомства з цим поняттям, учням пропонується повправлятися у римуванні слів: до наведених слів дібрати і записати рими. Згодом виконання такого завдання можна проводити у формі гри «Літаюча рима», суть якої полягає в тому, що один учень називає слово, а інший – добирає до нього риму.

На цьому ж етапі роботи діти допомагають казковому персонажу дописати вірш, у якому «загубилися» окремі слова (вірш-буриме). Під час виконання завдань, що націлюють на підкреслення рим, об'єднання рядків, котрі римуються тощо, учні дізнаються про парне, перехресне, кільцеве римування (без введення термінів).

Закріплення знань про рими і римування, вдосконалення набутих навичок відбувається у процесі виконання учнями завдань на кшталт: з'єднати слова, які римуються; дібрати римовані слова до наведених закінчень; відновити деформований вірш – вказати

цифрами правильний порядок рядків («Рими-жартівниці»), а також під час гри «Швидко слово називай – йому риму добирай» і под.

Наступний етап роботи передбачає презентацію засобів образотворення. Так, ознайомлення учнів із порівнянням рекомендуємо проводити у такій послідовності: дітям пропонується знайти порівняння у наведених віршах, поміркувати, з якою метою вони вживаються, спробувати самостійно дібрати влучні порівняння. Такі завдання сприяють розвитку творчого мислення, фантазії, розширюють кругозір, несуть у собі функцію загального розвитку дитини.

У процесі ознайомлення з епітетами, учні дізнаються про їх роль у віршах; навчаються бачити / впізнавати епітети в тексті; визначати, з якою метою вони вживаються; самостійно добирати епітети до слів, зокрема й до слів з різними відтінками (як от: вітер, вітерець, вітрище). Такі завдання виявляють і розвивають мовленнєві та інтелектуальні здібності, активізують мислительні процеси, сприяють збагаченню словникового запасу, формують чуття слова.

У процесі читання спеціально дібраних віршів учні ознайомлюються з уособленням (без уживання терміна), міркують, із якою метою предмет чи явище описані як живі істоти, роблять спроби написати про якийсь об'єкт як про живу істоту.

Таким чином, процес ознайомлення молодших школярів із тропами відбувається у кілька етапів: 1) спостереження й аналіз мовного матеріалу з метою виявлення істотних ознак поняття; 2) узагальнення істотних ознак, уведення відповідного терміна; 3) з'ясування стилістичної ролі тропа в тексті; 4) практичне застосування набутих знань.

На завершальному етапі роботи з версифікації учням пропонуються такі завдання: до наведеного рядка скласти свій, який би римувався з попереднім; за наведеними кінцевими словами дописати вірш; за малюнком і опорними словами скласти вірш. Так, поступово діти роблять перші самостійні спроби віршувати.

Варто зазначити, що робота з версифікації, яка проводиться у представленій послідовності систематично, є досить результативною. Аналіз творчих робіт учнів дає підстави констатувати значне підвищення якості мовлення, висловлювань учнів за всіма показниками. Зміст їхніх творів характеризується глибиною, точністю викладу, образністю, роботи мають оригінальні, цікаві сюжети, містять більше ознак художнього стилю. Окремі учні почали

писати вірші. До слова, учениця Рубан Аліна (3 клас) створила близько 30 віршів.

Досвід навчання молодших школярів показує, що вправи з версифікації є пропедевтикою до опанування ними літературознавчого матеріалу в основній школі, запалюють вогник інтересу до творчості, допомагають їм відчувати красу рідної мови, збагачують словниковий запас, формують уміння влучного слововживання під час написання творчих робіт, загалом сприяють мовленнєвому й інтелектуальному розвитку учнів.

Список використаних джерел:

1. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

References:

1. Literary dictionary-reference / Gromyak, R. T ., Kovalev, Y. I. and others (1997). Kyiv: VC «Academy» [in Ukrainian].